

Hermeneutics
Херменевтика

ЕПИСТЕМОЛОГИЧЕН ПОГЛЕД КЪМ БИТИЕТО И ТРАНСФОРМАЦИИТЕ НА АНГЛОЕЗИЧНИЯ ФИЛОСОФСКИ ТЕКСТ ПРИ КУЛТУРНИЯ ПРЕНОС В ПРЕВОДА

Гергана Апостолова

Югозападен университет „Неофит Рилски“

Резюме. Статията се основава на корпус, създаван в дългосрочен изследователски проект върху семиотиката на превода с бакалавърските и магистърските курсове по Теория и практика на превода в Югозападния университет. Основната задача на това изследване е да установим нивата на значимост или ценност на онези текстови белези, които носят значението и съдържат ключови техники за лингвиста, който се занимава с превода на различни функционални текстове. Тук епистемологичният подход към екзистенциалния статус и възможностите за трансформиране на англоезичните философски текстове в семантично еквивалентни български текстове се експлицира като когнитивна процедура. Основната идея е да се очертаят стъпките на културния пренос на дълбоките структури на философския текст от перцепцията на текста-източник до редактирането на финалния текст и насочване към формирането на глобална база от данни, където се осъществява еквивалентност при преноса на значението в българския целеви текст. Англоезичните философски текстове се разглеждат като същностни за развитието на електронната култура на дигиталната епоха, а тяхното разширено съществуване на български език е първостепенна задача на образованието на преводачите.

Keywords: e-culture, modus significandi, recursion, elocutio, ethos, pathos, logos

Императиви и практики на е-културата

Императивите на нашето време са обвързани с пространствата на виртуалната култура, поддържана от световната комуникационна мрежа.

Най-напред философите признават значимостта на изграждането на дигиталния свят. Ето какво казва Лучано Флориди – професор по философия на интернет от Оксфордския университет:

„Език и културни традиции, които не са дигитализирани, рискуват да се превърнат в маргинални и да изчезнат от литературните хоризонти, представени от дигиталното пространство“ (Флориди, 2004: 81).

В своите изследвания на „инфосферата“ – „системата от информационно обслужване и документи, кодирани във всички семиотични системи и физически медии, чието съдържание включва всички видове данни, информация и знания без ограничения по размер, типология или логическа структура“ (Флориди, 1999: 8) – Флориди стига до необходимостта от развиване на теорията на познанието по отношение на инфосферата като епистемология или философия прима (Флориди, 1999: 324).

Българският език и българската култура, от своя страна, винаги са били в синхрон с императивите на времето. Ето защо смятаме, че е необходимо в академичните практики да се отдели време и място за прехвърляне на фундаментални по значимост текстове на родния ни език, както и за обучение в изкуството за тяхната интерпретация и превод.

В стремежа си да прехвърли всички записи на човешката култура човечеството затлачва инфосферата на Мрежата с огромна маса от текстове, които, поради своята ситуационна приложимост, в голямата си част престават да бъдат ефективни веднага след приключването на ситуацията на тяхното активиране като дискурс в определена функционална област. Единствената им ценност е на архив, регистрирал стъпалата към усъвършенстване. Така или иначе, на сегашния етап електронните сайтове с модели на текстове нямат ефективна програма за архивиране на междинните текстове и те съществуват наред с върховите постижения на човешката текстова култура. Човекът не може да се ориентира в това множество от текстове, освен при намесата на съответна обучаваща програма или при наличието на човек-учител.

Йерархизирането на текстовете в световната електронна мрежа по тематика, по сорт и по значимост е въпрос на бъдеще – и то не толкова далечно. Проблемът с обучението обаче не би могъл автоматично да се реши с прилагането на единна архивираща програма, защото продължава да съществува конкуренцията между културите и индивидуалният достъп до подходящите бази от данни съответно няма да бъде равностоен.

Следващото ниво на работа с текстовете в инфосферата – като професия и като призвание – е на филолога, който може да разчита не само психолингвистичните модели и да извлича демографската и психосоциалната характеристика на агентите на ситуацията, но и да разпознава текстовете според техните архетипове, културни реалии, жанрови и видови особености и специфичен стил. И същевременно да се съхрани като човешки индивид в конкуренцията с нарастващия мрежов интелект.

Галилеевата лекция на Ноам Чомски в Сиена открива за европейската наука нови перспективи на отношението между човешкото съзнание и неговата езикова мрежова битийност. Вездесъщността на глобалната мрежа се опира върху вездесъщността на езиковите структури и прагматическите принципи на тяхното действие (Чомски, 2005: VIII).

Има два въпроса обаче, които засягат уникалността на човешкия текст: единият се отнася до индивидуалния опит или до човешкия фактор в приказливата глобална мрежа; другият въпрос засяга способността на човека да твори езика непрекъснато.

Технологично погледнато, първият въпрос засяга обучението на Мрежата в разпознаването и генерирането на текстове едновременно на всички езици. Преводът не е магическа дейност, а вложени милиони и милиони структурни езикови единици, които софтуерът разпознава като аналогични, подобни, взаимозаменяеми, еднакви.

Същевременно хората генерират непрекъснато нови и нови семени¹⁾ на различните езикови равнища като комплекси от структури, пътища за реструктуриране, начини за нарушаване на структурите и натрупване на подробности, което пък опира до рекурсивността²⁾ в самоопределянето на един текст като индивидуален продукт.

Проблемите на изкуствения интелект се коренят в моделирането, което не представлява самото съзнание, преди да бъде постигнато то като функция на човешката култура или като способност за познание чрез движение през всички възможни структури и бази от данни, формиращи онова, което характеризира човешката култура като цяло.

Проблемът все още стои пред философите на изкуствения интелект: защото необходимостта да се вгради комплексната човешка същност в световната интелигентна мрежа налага анализи, които се отграничават от индивидуалното биологично съществуване, но едновременно с това съдържат всички човешки опит като конкретни случаи или – атомарни факти – изграждащи цялостната вселена на човека като психофизиологично и социално същество.

Във всеки един дискретен факт – монада – дхарма – генетична формация – има определящо начало и свързващ принцип. Ако от философско-логическа гледна точка моделът се повтаря, защото не е случаен, а общ за човешката способност за познание и репрезентация, то останалата част от света наистина остава извън човека и процесът на нейното познаване неизбежно е процес на нейното очовечаване или – постижимост чрез човешкия интелект, изразен в езика.

Метафизиката, съответно по отношение на високата технология, постига далеч повече от биологичната форма на човека и заобикалящата го среда – или експанзия към онази среда, която се класифицира като неживата материя или като враждебна или вредна околна среда, което налага търсенето на нови форми за човешката същност.

Тогава екзистенцията на човека в технологичните общества става цел. А лингвистиката, съответно, се пренасочва към анализирането на сигнификатите на човешката екзистенция в човешките текстове и възможностите за моделиране на аналозите в привидно различни езикови конструкции. Но това

не е въпрос за формата, която се използва при моделирането на мрежовите преводачи.

Става въпрос за човешката форма, тъй като човешката екзистенция е дискретна, състояща се от субективните сигнификати за всеки един културно значим текст, където се отчита не само субект-обектното отношение, но и интенцията и ситуативните маркери, които са представени от крайно множество езикови единици във всеки един естествен език и отговарят на древния комплекс от въпроси: Кой – какво прави – (на) кого – кога – къде – как – защо? И с всяка нова единична човешка дискурсивна изява текстът нараства в общо-човешки план.

Става въпрос за човешкото съществуване – в действителността, както и в е-пространствата, реализируеми чрез безкрайния е-дискурс, в който участват нашите аватари.

Просто защото от всички неща във вселената ние сме в човечеството, съществуването на което е в подвижния модел на граничните предели на нашата изява между различните форми на екзистенцията и другото.

Човешката форма има своите социално-исторически проекции в езика. Способността за постигане на *езикова картина на света* като стимул за социално действие всъщност се основава върху механизма на недовършения контекст, използван рекурсивно като интенционалности в различните случаи, за да се получи ярка представа за разстоянието между действителното и желаното.

Тогава мотивацията на движението е излизането от границите на света чрез излизане от границите на езика, но за това се изисква езиковата картина, мотивацията чрез текста – приказката, историята – от мита до метафората, от контекста до разгадаването на следващото равнище на кода.

И тогава езикът пътува през световите така, както познанието, което го изпълва. И всеки път философията в своите проявления като епистемология или семиотика на текста служи за отграничаването на митовете от познанието в една конкретна интерпретация, защото точно най-абстрактното знание е способът за преминаването към конкретиката на всеки един следващ случай и разполагането на екзистенциалните пространства според този случай на човешко битие.

Казано в резюме, въпросът опира до разбирането на текста, носител на познание, и до неговото преобразуване в достъпна форма или до интерпретацията и превода, както и до културния пренос на англоезичния философски текст на първо място.³⁾

Относно подхода на изследване

Езикът на философията е особен и с това, че е специфичен, без да е специален, тоест имаме начин на употреба, но не на специална терминология за

изразяване на специални теории и практически дейности, а на философския категориален апарат, както и на предпочитани конструкции (или *изкази*) и имена за изразяване на общи понятия и реалии – невинаги издържани в най-добрия възможен текст от езиковедска гледна точка.

Езикът на философията отразява дискурсивно самата философия в конкретното ѝ текстово проявление. Философският текст в своето развитие и натрупване е реализация на *философския диалог* – той е разговор, дискусия на най-високо професионално равнище. Ето защо обектът на нашето изследване е своенравен и капризен във всички моменти на своето самоосъзнаване и самоопределение, които можем да открием в който и да е философски текст – той сам налага границите на своята езикова употреба, търсейки уникалната експресия на общото знание в своя специфичен дискурс или онова, което нарича *метафилософия*, а ние по-нататък обозначаваме като „самоосъзнаване“ и „саморефлексия“.

Философският текст се отграничава в по-широкото поле на определяне на обекта и практиката на стилистиката и реториката. Неговите фигури са от общ характер, обвързани са с концептуалната конструкция и имат претенцията да изграждат светове. Във всеки културно обособен момент в човешката история той си има специални предпочитания и към стила на изразяване, и към фигурите, които използва – така, както е и при другите човешки текстове: художествени, научни, политически, социални, икономически.

Също така философският текст не може да се визира като професионален жаргон или социолект, тъй като той е отворен в безкрайното пространство на културната традиция и по същество е безкраен в съвкупността от всички многообразни съществуващи философски текстове – записаните и онези, които се говорят в диалогичното пространство на философското познание – защото философският текст е инструмент на философския диалог, на споделеното познание, на непрекъснатата дискусия. С други думи, философският текст е видимата страна от философския дискурс, който е гранична зона на общите теории на всички научни области. Това е най-общият тип академичен дискурс, полето, където се прави връзката между различните научни области – където наукознанието се прелива в метафизиката.

И не на последно място по значимост, философският текст, както и всички други текстове, създавани в процеса на човешкото културно развитие, заема своето място в киберпространството, в общото пространство на една вездесеща комуникационна мрежа, където всичко е включено в грандиозната речева ситуация на свързания човешки интелект.

Затова се налага подход, който е едновременно общ и инструментален; ограничаващ и същевременно отворен по отношение на интерпретациите; лингвистичен и същевременно поносим за самоосъзнаването на философския текст като структура от вербални и невербални елементи; визиращ писания и

неписания текст в холистичната картина на общочовешката философска дискусия.

Заради всичко това избираме прагматичния анализ, чието собствено определяне ще експлицираме същностно в контекста на англезичната философия като практическо целево функциониране и като принадлежащо към областта на прагматиката. И все пак, оставаме в полето на лингвистиката, тъй като лингвистическо, а не философско знание е крайната ни цел. И доколкото сме толерантни към самоотразяването на философския текст, то е защото уважавашото себе си лингвистично изследване не може да се отграничи от съдържанието на изследваната езикова форма, тъй като те са взаимнообусловени.

Езикът на философията е бил често обект на разглеждане от самата философия – философският дискурс се визира от различни аспекти. Лингвистиката, от своя страна, доколкото не е била в граничната зона на философия на езика, не си е позволявала повече от спорадични примери от философския текст. Съществува реторически анализ на философския дискурс (Пенсилванската школа, Ереванската школа), както и логически анализ върху ограничени на брой изречения, визирани като пропозиции. (Още веднъж правим уговорката, че тук няма да се разглежда философското изследване на езика, който е извън областта на философския текст – езика изобщо, а само на езика на философията като *modus significandi* на философския текст). Показателно е, че с малки изключения почти всички философско-лингвистични изследвания имат предвид езика изобщо, но не езика на самия философски текст, докато езикът на философията е обект на самото философско познание и засяга експликацията на философските категории, по-малко общите понятия, имената и термините. Така например само в електронната библиотека *Questia* се изброяват над 65 хиляди заглавия върху езика на философията в различните ѝ области: етика, естетика, философия на науката, логика. Но всичко това е в областта на самата философия – вероятно и поради факта, че философията е по-общата теория от прагматиката или в още по-голяма степен – от лингвистиката на текста. Преводът на философските текстове не е бил обект на специално обучение – нито от гледна точка на философското образование, нито пък от гледна точка на подготовката на професионални преводачи-лингвисти, които така или иначе в своята практика са се сблъскали с философски текст и са придобивали опит главно от тази практика.

Анализът на старите философски текстове определено се основава и върху лингвистичен анализ на понятията. Както справедливо забелязва проф. д-р Александър Ничев в предговора към преведената от него „Реторика“ на Аристотел:

„... световната литературна практика свидетелствува, че към превода на съчинения с текстови проблеми, с особености, странности и несвършенства като тези на „Реториката“ се пристъпва едва тогава, когато всички

смущаващи въпроси на оригинала бъдат изчерпани и преодолені... Преводачът, който, предполага се, има нужната филологическа подготовка, не ще се представи просто като „преносвач“ (translator) на словен материал от един език в друг, а ще бъде в състояние да предлага едни или други градивни решения както чрез текста на превода си, така и чрез безусловно необходимите коментари към него“ (Ничев, 1986: 8 – 9).

В литературата се срещат *интерпретации на преводи и частични анализи на преводи на философски текстове между английски и немски или между френски и английски* – например при преводите на Фуко, но там се има предвид идеята и формата, а не да речем семантичната обусловеност на дадена синтактична конструкция. В повечето философски речници и енциклопедии при изясняването на дадено понятие се тръгва от етимологията на думата или конструкцията, но също така и нерядко се дават сравнения на употребата на термина например на немски, британски английски и американски английски – от британското cultural anthropology и американското social anthropology се образува сега по-обичайното socio-cultural anthropology, характерно за европейския начин на формиране на названията например на академичните магистърски курсове.

В българската философска литература примери по отношение на интерпретацията и превода на философски текст представляват аналогичните трудове на Н. Ирибаджакв и Е. Панова от 70-те и 80-те години на XX век⁴⁾ по отношение на понятието „атомарен факт“ на Витгенщайн. Съществуват и предговорите към определени преводи, както и обичайните преводачески и редакторски предговори и интерпретативни статии, какъвто е случаят с написаното във връзка с някои преводи и редакции на Ал. Ничев, Цочо Бояджиев, Димитър Денков, Албена Бакрачева – и особено по отношение на превода на немски философски текстове. В предговори и статии от този род обаче не се прави лингвистичен анализ на текста. По отношение на последния практически не съществуват детайлни изследвания, представляващи интерес за билингвиста, изкушен да превежда и проявяващ склонност да се усъвършенства в превода на философски текстове.

Преводачът на „Логико-философски трактат“ на Лудвиг Витгенщайн – Николай Милев, сподели на конференция от 2008 г. как е стигнал до идеята за превода – като дисертант, нуждаещ се от ясен текст на корпуса на изследване. С други думи, главната мотивация за превода на сложни и важни текстове при историческите преходи в световъзприемането сякаш се явява – въпреки всички опити на философите – битието на текста в майчиния език и съответно – преносът на концептите в материята на – в нашия случай – българския текст. Това предположение е важно за бъдещите лингвистични практики на нашите студенти в контекста на изследването на природата на езика по отношение на неговото формализиране, съхраняване и автоматичен превод в световната ко-

муникационна мрежа. Доминиращ, основополагащ целево е прагматическият принцип за чистота и яснота на изказа.

Сравнителен анализ се прави в превода на философски текстове между английски и френски език – най-вече от канадски изследователи, но единствено от гледна точка на механизмите на превеждане.

Опирайки се на една разнообразна теоретична практика, всъщност сме свободни да изградим едно напълно ново изследване. Може да изглежда невероятно, че такава важна област при работата с текстовете е засегната единствено в разработка на проф. Сергей Герджиков и онези лингвисти, които се посвещават на превода на този сорт текстове, разчитат на общите механизми и техники за превод.

Филологическият факултет на Югозападния университет е отворен към всестранна подготовка на студентите – от ежедневните езикови практики до теоретичните анализи и концептуалното осъзнаване на текста. Затова и настоящото изследване в цялост и в отделни свои аспекти е приложимо към различни аналитични и практически задачи със студентите, целящи натрупването на емпиричен материал относно стратегиите и възможностите за превод и опити в по-далечната перспектива на самообучаващия се мрежов преводач за разпознаване, контекстуално разполагане и редактиране на целевите текстове според ситуационния и индивидуалния контекст на използване на източника.

Възможно е за ползвателя на двата езика да изглежда излишно да се създава теоретична схема за превеждане на философски текст, тъй като той ползва естествения език и общия познавателен апарат и няма кой знае какви фигури и фриволности с езикотворчеството.

Ще се позова на един пример от практиката в опозиция на това допускане.

Преди години ми дадох да погледна опит за превод на философски текст от английски на български език. Естествено, четях крайния текст, който се оказва не толкова неразбираем, колкото изместен по посока на ежедневните аспекти на полисемантичните словоформи, възприети от философското познание като категории и термини, като преводачката изобщо не бе забелязала философския термин или словотворчеството, които означават определени понятия и имат точни съответствия, неотразени в общия речник. Въпросът, който ми бе поставен от колегата – филолог с изключително тънък усет към изграждането на текста-свят и познаване на лингвистиката на Фердинанд Сошюр (Росица Миленкова-Киен)⁵⁾, беше: *как трябва да се каже това, за да звучи уместно за философа?* Като семиотик, преводачката бе загрижена за практическото приложение на втория принцип на прагматиката: да се представи авторският текст в най-добра светлина и при съхраняване на автентичността му в максимална степен.

Това е и нашият практически въпрос тук: как се изразяват философите, как изглежда това за лингвиста, как може да се постигне по-голям синхрон

между вербалната форма и мисълта – като описание на възможности по-скоро, а не като прескриптивни модели? Също така до каква степен техниките на превеждане влияят върху лексикалните и структурните заемки и до каква степен се променя природата на речевия акт при прехвърлянето на философската схема от английската в българската текстова форма. Известни са трудностите при превеждането на текстовете на големия немски философ Имануел Кант: не само българският преводач – проф. Цеко Торбов, но и американските преводачи на текстовете на Кант, обясняват как са използвали около 20 източника на едно и също произведение, където авторът не е обръщал толкова голямо внимание на прецизираната езикова форма, след като за него веднъж е била изяснена идеята.

Стеснявайки предмета на изследване, разширяваме обхвата на анализа.

Това означава употребата на общолингвистически, прагматически и философски форми на понятията – в този смисъл например „текст“, „дискурс“, „експликация“, „форма“ могат да означават един и същ обект като различни понятия на различни аналитични равнища.

Затова особено важно е разграничаването на равнищата на концептите (мисловните обекти на философа в техния езиков израз) от равнищата на перцепцията (обектите, които преводачът възприема в своя опит чрез сетивата си и които свързва с подобен езиков израз).

Задачата на филолога-преводач виждаме в излизането от празните формулировки и задънените улици на философските спорове относно интерпретацията на понятия, които просто имат нужда от превод, не от реконцептуализация. Какъвто е споменатият по-горе случай с „атомарния факт“ на Витгенщайн. Докато философът борави с база от данни за идеи, филологът работи с база от текстови аналози.

В световната практика – особено по отношение на англоезичния философски текст такава база е натрупана в библиотеките и електронните архиви, което има своите специфични проблеми⁶⁾.

У нас такава база просто няма. Ние разчитаме на усъвършенстването на световния мрежов преводач. Но ние не сме запазили този мрежов преводач с качествени български текстове. И така се губим в концептуалното пространство на електронната култура, защото четем на английски, а интерпретираме на български или творим на български, а не съществуваме в англоезичната световна система. Оставаме анонимни. Няма да екстраполирам това заключение върху всички ценни български текстове – научни и художествени, защото там бих се позовавала върху общите впечатления, докато по отношение на философските преводи се основавам на статистика, получена чрез преброяване на библиотечните ресурси.

Макар и общ, философският текст се реализира чрез естествения език и като такъв не е надкултурен, тъй като носи в себе си културната метафора в

полетата на конкретизацията на понятията, езиковата конвенция, научните и идейните рамки, определящи неговата културна принадлежност – напр. древноизточната традиция, древногръцката философия, френската традиция, английската традиция, американската традиция, отделните школи в една и съща философска традиция.

Философският текст се генерира в рамките на философския социолект/технолект – или начин на употреба на езика във философската общност и неговата формализация – с неговите лексикални, структурни и прагматически аспекти (включително и реториката на философския текст), осигуряващи семантично обособените жанрове на този вид текст – **система, опус, трактат, есе, дискусия, писмо, интервю, популярно експозе, статия, студия, монография**.

Когато философският текст се пренася в друга езикова система, общите понятия не се разместват, тъй като са обект на конвенция, докато разширенията на общите понятия се транскрибират и интерпретират. Съответно има класически текстови константи – философските реалии – и променливи или свободни текстови единици. И двата вида се образуват в естествения език, което означава, че са формално нестабилни от гледна точка на обикновения потребител на езика.

Семиотиката на английския философски текст като целеполагане

Тръгвайки от общото определение на семиотиката, като теория за знаци-те, групирани в знакови системи, и за начините на пренасяне и разбиране на значението им, ще потърсим начини за определяне на параметрите на английския философски текст според неговото предназначение и кодификация.

Във философския текст езиковата конвенция се основава на постигане на денотативното значение на обекта, който е абстрактен и думата е условен израз на понятие, относно което преди това е постигната конвенция. Съответно – при двузичния текст – денотатът се удвоява, но той е денотат на един и същи обект.

При английския философски текст кодификацията има няколко културни пласта: в основата, както и на всеки един философски текст, е понятиятата схема на древната източна и западна философия.

После идват произведенията, създадени на латински език, които след това са били преведени на новоанглийски и се приемат като еквиваленти, като *Summa logicae* на Уилям Окъм, *Cur Deus Homo* на Анселм Кентърбърийски, *De Rerum Principio* на Дънс Скот, *De divina praedestinatione* на Йохан Ериугена от Ирландия, *Novum Organum* на Бейкън, *Utopia* на Томас Мор, *De Cive* на Хобс.

Трябва също да се споменат и някои оригинални философски приноси на английски език като *Leviathan*, *An Essay Concerning Human Understanding*

на Лок, *An Enquiry Concerning Human Understanding* на Хюм, *Inquiry into the Human Mind on the Principles of Common Sense* на шотландеца Томас Райд, *Principles of Political Economy* на Джон Стюарт Мил, *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations* на Адам Смит.

Във философията, отразявана в културната дискусия и литературата на Британските острови и в Америка през XVIII – XIX век, съществува силното влияние на френската и немската философска школа, от които приоритетно влияние сякаш имат Русо и Кант. В английската традиция Лок продължава да се счита за най-значимия английски философ, но не бива да пренебрегваме Хюм.

Оригиналната англоезична философия има доста тясна специализация – приложимост към различни области на познанието и практиката, чиито върхове са теорията за разделението на труда в „Богатството на народите“ на Адам Смит, революционната еволюционна теория „Произход на видовете“ на Дарвин, културологичната теория в „Златната клонка“ на Джеймс Фрейзър, религиозната философия, философията на образованието на Дюи, социалната философия на Попър, политическата философия на Лок, Хобс и Джон Стюарт Мил, лингво-политическата философия на Чомски, прагматиките – Пърс и Джеймс, неканоническият Джордж Сантаяна и критикуваният от структуралистите Хилари Пътнам, Томас Кун и философията на науката. Особено място заема английската аналитична школа, която включва Витгенщайн и Джордж Мур, Ръсел и Уайтхед с техния фундаментален труд *Principia Mathematica*, семантиците Куайн, Огден и Ричардс, аналитиците и философи на езика Стросън, Грайс, Сърл и Джон Остин. Дори фундаменталното американско произведение в областта на теория на превода „Към наука за превода“ на Юджийн Найда принадлежи по-скоро към философската теория на значението.

Английската философска традиция се самоопределя през последното столетие в дихотомията – аналитична и континентална философия. И тъй като *аналитичната философия* поставя в центъра на своето внимание аргумента, докато континенталната – идеята, то първата неизменно съдържа в своя метод изследването на собствения си инструмент – езика. Връзката на езика и мисленето и на езика и интерпретацията са фундаментални проблеми на англоезичната философия от XX век.

Това води до хипотезата, че този проблем е свързан с отварянето на аналитичната философия през XX век към цялостното философско наследство на човечеството и трансформирането му в пространството на английския език – процес, свързан с интерпретацията на всички философски понятия и проблемите с техните английски денотати в схемата на английския философски интертекст.

Имайки предвид многообразието на философските текстове в англоезичната култура и възприетия подход, можем да съставим една типология, която

да служи като схема на интерлингвистичния анализ по-нататък в това изследване. При съставянето на тази схема ще подходим комплексно на няколко взаимно свързани равнища.

Първият принцип на определяне на текстовете е от гледна точка на тяхната значимост и затова тук триадичното деление на текстовете, направено от Фуко⁷⁾, е приложимо. Текстовете могат да се разглеждат като единични в случаите на Томас Мор, Хобс, Лок, Фрейзър, Суифт; като трансдискурсивни – Бейкън, аналитичната философия, философията на езика в частност, на американския прагматизъм, на политико-икономическата философия; и фундаментални – Ръсел, Остин, Томас Кун.

Друг принцип за типология на текстовете е по тяхната принадлежност към англезичната култура – латинизираната култура на Средновековието и Ренесанса, двойственото съществуване на латинските и английските текстове на едни и същи произведения; английските текстове от XIX и XX век; американските философски текстове.

В по-ново време може да се опрем на дихотомията на текстове, създадени на английски език, и текстове, преведени и широко използвани на английски език (напр. древноизточни, древногръцки, немски, френски, италиански и др.). Тази дихотомия може да се приложи към самата тъкан на английския текст: концепти, заимствани от цялата история на философията, и концепти, създадени от англоезичната философия.

Традиционното деление на философските текстове на *езотерически* и *екзотерически*, както и според областите на философското знание, създава основните деления на регистрите и субфункционалните полета на метафизиката, философията на познанието, етика, естетика, логика, методология на науката, история на философията, приложни философски теории, популярни философски текстове.

Макар и ограничени в своята интенционалност, философските текстове имат своите жанрове: специфично философски като философска система, опус, трактат, есе – и комбинирани философски произведения с академична, литературна или социополитическа приложимост като сентенция, епиграма, диалог, дискусия, интервю, статия, доклад, монография, роман. Те използват различни механизми и инструментални форми на изложение като например аргументация, полемика, спекулация, софизъм, силогизъм, дефиниция, експликация и др. И се опират върху логическите методи на разсъждение – индукция, дедукция и аналогия, а също така използват илюстрацията, примера, модела, статистиката. Цялото това многообразие би било предизвикателство за преводача, ако философският текст не беше съдържателно ясно обособен.

За семиозиса на превеждане

Тук вече има двама агенти повече, отколкото при обичайната ситуация на

изпращане на съобщение от кодатора към декодатора, тъй като съобщението се опосредства от преводача като вторичен кодатор и превода като трансформирано съобщение.

От гледна точка на критериите за превеждане може да се елиминира удвояването на агентите поради изискването за „невидимост“ на преводача и възприемането на целевия текст като авторов текст. И това е приложимо по отношение на деловия, административния, обществено-политическия, икономическия, техническия превод – там, където има ясен синтаксис, синхронна формула за обозначаване на явления или отношения, клише, термин за означаване на конкретен обект (предмет, процес или явление). В историята на превода обаче художественият, религиозният, правният и философският текст винаги са имали особено значение и са предоставяли неограничени предизвикателства както към изявата на индивидуалността на преводача, така и към финалния продукт.

От гледна точка обаче на самия философски текст, такова удвояване на агентите на ситуацията на семиозис е правомерно, тъй като става въпрос за пренасяне на мисловна форма в друга кодова система, където преводачът не е просто неутрален механизъм, а интерпретатор на текста – толкова значим, колкото и авторът. В пълния смисъл на думата преводачът на философския текст се намесва в „другото съзнание“, потискайки собственото си „Аз“, за да постигне еквивалентен целеви текст, или освобождавайки го – за да постигне задоволителна интерпретация в подбора на техническите експресивни средства и коментара.

Философският текст е пространството, където се реализират равнищата на превода като комплексна дейност: интерпретацията, същинският превод, кодификацията на равнището на текстовите символи на целевия език. В своето междуезиково битие философският текст придобива своята цялостна форма – мисълта се реализира надезиково в семантичните еквиваленти на различни езици.

В този смисъл преводът на философския текст е неговата крайна верификация като контейнер на мисълта – като универсално значение. Процедурата на превеждане е интерпретация, целяща тъждество на изходния и крайния текст, а преводачът е съубект на пресътворяването на философския текст: не просто преносител или медиатор на значения, а генератор на значението в друга кодова среда.

Още малко по въпроса за преводаческата перцепция

Преводът на философските текстове от английски на български език като професионална дейност е ограничен като обект на специално обучение (години наред разчитаме на помагалото по специализиран превод на преподавателката по английски език във философския факултет на СУ, Л. Додова).

Причините за това не са в липсата на необходимост, а по-скоро в липсата на пазар, разбиран в най-широк смисъл като поле за реализация, на такива текстове и съответно – на такива професионални преводачи. До 1990 г. достъпът до оригиналните текстове на англоезичната философия бе ограничен и опосредстван чрез коментар или чрез частичното ползване на руски преводи. В следващите години се появи необходимостта от превод на популярни и ориентирани към социалната практика и културата произведения, докато фундаменталните философски трудове останаха да се ползват в оригинала от поколения, за които вече и английският език стана достъпен.

За философа работата с оригиналния текст носи информация от първа ръка и тя се предпочита пред превода – особено когато става въпрос за текст, написан на съвременен език. Също така всеки превод е и интерпретация, която се стреми към еквивалентност и на съдържанието, и на езиковата форма. Затова преводът на философски текстове се извършва от философи, както и тяхната редакция.

Както и при общата и специализираните теории на превода, така и тук практиката е доминираща.

Преводът на такъв тип текст според преводача е „научна работа“ (Ничев 1986: 6). Това е така поради това, че *„в частите, в които се изразява личният принос на Аристотел към реторическата теория, преводачът се сблъсква с термини, означаващи странни или направо неясни за нас понятия“*.

Също така, езотерическият характер на „Реторика“ означава, че тя е предназначена за философи, които не са се нуждаели от допълнителни пояснения. Нещо повече, тя е предназначена за *„слушателите от Перипатоса“* (Ничев, 1986:7), т.е. следва древногръцкия речеви модел. От тук произлиза лаконичността на произведението, която е обща за старогръцкия език стилова особеност, но и доста по-трудна в произведенията на Аристотел. Затова, превеждайки записания текст на „Реторика“ в текст, който се съобразява не само с времевата и културната пропаст, която ни отделя от него, но и с нормите на писмения текст на книжовния български език, преводачът привнася свой коментар, с който цели яснота на текста, подобно на цитирания от Ал. Ничев френски превод на това произведение (Ничев, 1986: 8). Подобен механизъм на превеждане той прилага и към „За поетическото изкуство“ (1975).

От интерес за настоящия анализ е и фактът, че Ал. Ничев пояснява личните имена чрез добавяне на Именен показалец, а също така и Обяснителни бележки, които са характерни за превода на стари текстове и въвеждат равнищата на ситуационния контекст на използваните термини и техния културен контекст в качеството им на реалии.

Цеко Торбов – преводачът на един от най-трудните текстове от философията на Новото време – „Критиките“ на Кант, в своя разказ за процедурата на превеждане посочва няколко основни момента.

На първо място – установяването на обекта на превода, на самия текст на източника, тъй като *„Кант не е проявявал особен интерес към отпечатването на книгите си“* (Торбов, 1994: 1) и те са били изпъстрени с грешки, поправяни от редакторите на различните издания.

Проучването на всички издания от страна на преводача е било задължително, тъй като за него и вербалната форма е от значение, докато за самия автор това е било несъществено.

Важното за този анализ са отношенията към текста от страна на автора, на издателите, на критиците и на преводача, които Ц. Торбов описва като четири етапа: 1) уточняване на текста на първите две издания и поправяне на грешките; 2) уточняване на разликите в първото и второто издание на текста и въпроса за истинския текст; уточнението на Кант в предговора към второто издание, че *„в самите положения и техните доказателствени основания, както и във формата и завършеността на плана на Критиката, не е намерил нищо, което да се промени“* (Торбов, 1994: 1), а и също това, че основната грижа на Кант е била *„да проследи мисълта си, да промисли правилно проблемите на съчинението си поотделно и във връзка с цялото“* и *„той сякаш не е обръщал внимание на израза, който следва едва ли не непосредствено и стъпка по стъпка самите му съждения, без да държи сметка за изискванията на писмената реч“* (Торбов, 1994: 2); сравняването на текстовете от преводача – както на различните издания, така и на преводите.

На второ място, за анализа на процедурата на превеждане на философски текст е важна забележката на Ц. Торбов, че преводачът трябва да се съобразява не само с оригинала, но и с преводите на чужди езици, тъй като *„в някои от тези преводи, поради особеностите на чуждия език, неясната мисъл... е могла да се уточни и изрази сравнително по-ясно и по-вярно. Освен това в известни случаи преводите на някои места от текста са получили едва ли не смисъл и значение на варианти“* (Торбов, 1994: 2). Така или иначе, преводачът ползва тези преводи като допълнителна информация за изясняване на значението, а не като текст-източник.

По-нататък Ц. Торбов дава да се разбере, че е превеждал *„винаги с дълбоко убеждение, че трябва строго да се придържам към текста“*, дори не и със собствения си превод. Тук много ясно се отделят практически двата етапа при превеждането на философския текст: интерпретацията на неговия смисъл и значение и същинският превод или търсене на еквивалентите на означенията.

На трето място, важно е твърдението, че *„трудностите при превода са неравномерно разпределени и при взаимната обусловеност между мисълта и израза трудно би могло да се каже за преводача кога и къде, общо взето, среща повече и по-големи трудности и кога и къде трудностите са по-малки и по-лесни за преодоляване“* (Торбов, 1994: 2) – трудностите на мисълта и на

формата. Тук се представя дилемата пред преводача, която съществува и по отношение на художествения текст, но там целите на текста са различни и задачата пред преводача е от друг тип по отношение на крайния резултат. И в двата случая обаче целта на преводача не е постигане на друга комуникативна форма или степен на разбираемост, различна от тази на оригинала. Това е проблемът за обективността на преводача по отношение на връзката между формата и съдържанието на оригинала.

На четвърто място идва въпросът за запазването на подробностите от структурата на оригинала, където *„всяка дума и всяка запетая са на мястото си и ако не бъдат преведени точно и в съответната граматическа и логическа връзка с цялото, могат да изместят смисъла на изречението и да му придадат значение, което няма съответно покритие в текста на оригинала“* (Торбов, 1994: 2). Този въпрос се отнася до морфологичното и синтактичното равнище на превода, но също и до лексикално-семантичното, където думата е специфичен знак на автора и речниците, които работят с общоприетото значение, *„не могат да помогнат“* (Пак там).

На пето място стои въпросът за стила или „особения ритъм“ (Пак там) на авторския текст. За преводача това практически означава запазването на дължината на философския период и спазването на пунктуацията, изисквана от целевия език. Това може да се обясни с факта, че за философа вербализирането на мисълта е споделяне, комуникиране, реч. Дългото философско изречение, философският период е изказ (utterance). То не спазва формата на писания език, а на вербализираната мисъл, независимо дали тя е изречена, или записана. За философа езиковият перформанс е тъждествен с езиковата компетенция: *parole* $\equiv$ *lang*. Съответно, поставянето на препинателните знаци означава усет за ритъма на философската реч, за нейната интонация и акценти. И тук не става въпрос за спазване на мястото на знака, което е обусловено за всеки език, а за спазване на вида на знака. Трансформацията на препинателния знак – напр. от точка и запетая в тире или поставяне на нова запетая, е трансформация на изказа, не просто на синтактичната форма.

Ц. Торбов изтъква също и значението на връзките между главните и подчинените изречения, които не само в периода на Кант, но поначало във *философския период* (дългото философско изречение), могат да бъдат няколко.

Въпросите на *дейкиса* са засегнати като *„непрекъсната употреба на лични, показателни и относителни местоимения, с които Кант ни препраща към употребените преди това, често много по-назад, съществителни имена, за да си спести повторението им“*. Преводачът си е позволявал да замества местоимения с думата, към която се отнасят, а това вече изисква точност на постигнатото обозначаване в превода.

Преводачът още заявява: *„на много места ми се наложи да употребя изрази, които в нашата научна и философска книжнина не са се употребявали*

или са били използвани с малко по-друго значение“. Това е проблемът на първия преводач – онзи, който открива за първи път текста на целевия език.

Вижда се, че практически преводачът следва трите превъплъщения, които Найда определя: първопроходец, акушерка на значението и част от преводачески екип (Найда, 1969). В перцепцията и възстановяването на процедурата на превеждане обаче те са представени от Цеко Торбов точно в обратен ред. Това е процес, при който, преди да произведе текст за другите, преводачът трябва да остане насаме с текста, след като си е изяснил подробностите на културния и ситуационния контекст.

Има и още една важна подробност: примерът с проф. Цеко Торбов показва и отношението между преводача и текста. Това е изразено в коментара на Ив. Стефанов:

„В своите изследвания върху философията на Кант проф. Торбов неуморно и неотстъпно отстоява своето дълбоко убеждение, че критическата философия принадлежи на бъдещето“ (Стефанов, 1994: 3).

Един от проблемите на превода на философски текст е *невидимостта на преводача*, който понякога е необходимо да вникне в текстовите пластове и подвижните граници на авторовите понятия на много по-високо равнище на осъзнатост, отколкото създателя на текста. В тази връзка напълно се съгласяваме с Бенджамин:

„Малко неща заслужават повече възхищение от добрия превод поради това, че той излъчва самоотрицание“ (Benjamin, 1992: x).

Също така, философският текст, макар и обособен като лингвистическа единица, натрупва с времето и културата, в която се активира, като снежна топка – контекстуални интерпретации, които налагат неговото обновяване. Не би бил един и същ на български език текстът на епископ Бакли от 1914 година, текстът на Беркли от 1980 година и онзи на епископ Бъркли от 2005 година – и не само поради изписването на името на автора. Или, както отбелязва Бенджамин:

„Преводът всъщност е безкрайна задача, тъй като всяко дадено състояние на целевия текст трябва да се препрочита и поправя. В резултат на това преводачът спира не защото е удовлетворен, а защото е уморен. Всички преводи, дори и прочутите преводи, които са признати за ненадминати, трябва да бъдат започвани отново след години“ (Пак там: xi).

И:

„Можем да кажем, че и двамата – авторът и преводачът, се оказват изправени пред хиляда текста. Текстура от текстове. Даже не текстура, даже не текстове... Те намират парцаливи, разпокъсани текстове – ни повече, ни по-малко разпознаваеми от останалите“ (Пак там: xii).

За да завършим, преди да навлезем в двуезичното битие на английския философски текст в българските му модуси на съществуване, ще се върнем към постоянството на лингвистичните средства:

„Думите запомнят думи“ (Пак там: xiii).

За българското присъствие в англоезичната философия

Има две имена, които са оставили трайна дия в американската философия, макар че техните текстове, лишени от научната база, даваща контекстите за тяхното интерпретиране, звучат странно тук, в България. Това са Петър Дънов – работил в Бостънския университет в края на XIX и началото на XX век, и Тимен Тимев – който в началото на XXI век създава серия от философски текстове, последният от които съдържа развитието на неговото понятие „омнисемантизъм“ и представя т. нар. от него „синдром на лингвистичния автоматизъм“ (Тимев, 2006: 321).

У нас оригиналите са познати само на тесни кръгове от привърженици на техните възгледи. Нещо повече – текстовете на Дънов се възприемат като концентрирана мъдрост, докато текстовете на Тимев интенционално отиват в същата посока. И в двата случая имаме работа с текстове, базирани върху постижения на водещата наука, но и в двата случая отсъстват маркерите на съответния функционален тип текст. Лишен от базата си, текстът на Тимев придобива качеството на епидейктическа ораторска реч и изпада в онази форма, която съдържателно напада:

„Когато говорите, вече сте в повелителната форма.

Когато мислите, се намирате в подчинителната форма.

Да мислиш, означава да се подчиняваш...

Ние сме направени да се подчиняваме не поради истинската сила, а поради силата на значенията. Ние се движим под камшика на значенията... онзи, който разполага с повече значения и красноречие, е онзи, който владее духовния ни живот...“.

Навлизайки в текста на Тимев, започваме да забелязваме промеждутъците, които са оставени на възприемащия да довърши според своя жизнен опит. Но при превода на български контекстуалните пластове се изгубват и остава повърхността на текст, който вече не е нито наука, нито философия, а клони към проповед.

От гледна точка на практиката на обучение на преводачи текстът е достатъчен – думите съдържат значенията, които в случаите и на Тимев, и преди него на Дънов – ние ще възприемем в нашата времева отсечка и според нашата представа за тях.

От гледна точка на изкуството на превода обаче, този текст може да съществува синхронно на двата езика само ако преводачът е равностоен преносвач на значенията на автора и е способен да извърши „изличаване на значенията на думите“, да ги „десемантизира“ или „асемантизира“, като се опира на фантазията на поетиката (Тимев, 2006: 322) – за да може да ги освободи от „реда, наложен от значенията“, и да ги обхване като текст отново.

С други думи, самият текст подсказва подхода към своята интерпретация: аналитичен реторически подход, който се основава върху триадата етос – патос – логос, като държи сметка за комплекса на *elocutio*.

Практически това бе изпробвано като комплекс от индивидуални задачи по Реторически анализ, където помолихме студентите да оценят текстовете от гледна точка на доминирането на един от елементите на триадата, където етосът се свързва с ограниченията на текста в съответния функционален стил, патосът – с емоционалната стойност на текста, а логосът – с информационно-аргументативния аспект. Студентите разпознават основните маркери на текста, като в техния личен избор на текстове за анализ почти всички 2500 примера са базирани върху патоса като комплекс от емотивни значения, съставляващи нивото на значимост на този вид текстови маркер.

Съответно – при превода – неопитният преводач тръгва именно от този аспект на текста, логосът е на второ място, а етосът в значението си като ограничител на значението на текста като конструкция е практически неразличим. Само един от 475 студенти разпозна текста като носител на значение.

Изводът е, че при обучението на преводачи на съвременни англоезични философски текстове е необходимо следването на контекстите на философския дискурс, който поражда подвижност в целевия текст.

Необходимостта от такова обучение засяга самата лингвистична наука, защото съдържа в себе си процедурите за десемантизация и реконструкция на философския текст, като реализация на дискурса или комуникативната форма на философското познание – в сравнителен план с изложението на художествения текст, публичната реч и научния текст. Разработването на проблема за *elocutio* е следващата задача, която ще бъде в основата на курсовия проект за записалите се в избираемите бакалавърски курсове по „Философия на езика“ и „Убеждаваща комуникация“ и магистърския курс по „Превод на художествен текст“.

БЕЛЕЖКИ

1. Единици, които носят значението от гледна точка на семантиката, както и семантичните комплекси на електронните съобщения.
2. Рекурсивността е възможността за проява на *рекурсия*: в случая се има предвид осъзнаването в текста на съществуването на текста като такъв. По отношение на човешкото съзнание рекурсията се илюстрира обикновено с примера на Ройс от 1899, където се отбелязва, че човекът трябва да има безкраен психичен образ на своето съзнание, тъй като образът трябва да съдържа образ на образа на образа и така до безкрайност. Подобно на отражението, което създават две огледала, поставени едно срещу друго. Като примитивна рекурсия със зададени параметри се представя древният пример „Кулите на Брама“: в големия храм на Бенарес, под купола, който отбелязва центъра на света, има една брон-

зова плоча, на която са закрепени три диамантени игли, всяка от които е висока един лакът и с дебелина колкото тялото на пчела. На една от тези игли в началото на сътворението Бог поставя 64 диска от чисто злато, като най-големият диск е разположен върху бронзовата плоча, а другите по големина са подредени до върха, където е най-малкият. Това е кулата на Брама. Денонощно и непрестанно свещениците преместват дисковете от една диамантена игла върху друга според строго определените закони на Брама, които изискват свещенослужителят да не премества повече от един диск наведнъж и да го поставя така върху иглата, че под него да няма по-малък диск. Когато всичките 64 диска бъдат преместени по този начин от иглата, където Брама ги е поставил първоначално, върху другите игли, кулата, храмът и брамините ще се превърнат на прах, а светът ще изчезне с гръм. Вж. по въпросите на рекурсията Odifreddi, P.G., *Classical Recursion Theory*, 1989 – Vol. 1; 1999 – Vol. 2; Boolos, G. & Jeffrey R., 1974, *Computability and Logic*, CUP; Church, A., 1933, A set of postulates for the foundation of Logic, *Ann. Math* 34: 839 – 864; Korzybski, A., 1941, *Science and Sanity*; Owings, J.C., 1973, *Diagonalization and the recursion theorem*; Notre Dame, Rouse Ball, W.W., 1905, *Mathematical Recreations and Essays*; Royce, J., 1899, *The World and the Individual*; Wittgenstein, L., *Logisch-Philosophische Abhandlung*, *Ann. Naturphil*, 14: 185 – 262; Yablo, S., 1993, *Paradox without self-reference*, *Analysis* 53: 251 – 252.

3. Този текст продължава една серия изследвания, чиято първа част от 2000-а година бе „Реторически аспекти на англезичния текст като формиращ социокултурен фактор“, втората – *Прагматика на превода на философски текстове от английски на български език*. „Словото класическо и ново“ – Т.2 от Юбилейната конференция на Факултета за класически и нови филологии на СУ „Св. Климент Охридски“ от 2005 година (2007: 416 – 436), а след това проблемът за феноменологията на текста в межкултурните пространства е представен в „Английският философски текст. Интерпретация и превод“, БОН, 2011, серия лекции по *Философия на езика* в ЮЗУ „Н. Рилски“, както и различни по подход и метод на изложение статии и доклади, чието излизане в публичното пространство предстои до края на годината. Представеният текст е обвързан и с обобщаването на резултатите от практическите задачи в избираемите курсове по *Философия на езика* и *Реторика и реторически анализ*, възложени ми за есенния семестър на 2011/2012 академична година, както и с препратките към практиката на превеждане в курса по *Теория на превода* и работата със студентите по общ курсов проект в избираемия предмет за летния семестър – *Теория на метафората*.
4. Съществуваше дискусия относно понятието „атомарен факт“, което бе търсено в немските и руските преводи, тъй като на български език не съществуваше и нямаше precedent в интерпретирането му.

5. Една от колегите, с които започнахме работа в Югозападния университет на България, а сега – отговорен редактор за трудовете на Сосюр, която е поела грижата за издаването на автентичните текстове на големия лингвист, върху чиито лекции е изградена лингвистичната наука такава, каквато я познаваме днес – Text Semiotics (Rossitza Milenkova-Kyheng).
6. Stefik, M. (ed) (1996) *Internet Dreams: Archetypes, Myths, and Metaphors*, MIT Press – в сборника се дискутират проблемите за изгубването на информация след първоначалната еуфория на унищожаване на книгите при тяхната дигитализация, а после – изгубването на дигиталните обекти при промяна на технологичната база. Въпросът опира също до способността да се „намери златната игла в купата сено, както казва в есето си от 1945 г. Ване-вар Буш (в Robert Khan, Victor Cerf, (1988): *Open Architecture for a Digital Library System*, NSF, 1993 p. 6).
7. Според начина им на произвеждане, който може да бъде *генериране* – продукция или репродукция на единични текстове, и *трансформация* – използването на текстовете за генериране на нови текстове, Фуко определя триадата на текстовите типове: когато „*авторът може да се разглежда в тесния смисъл на думата като „лицето, на което законно може да се припише произведението или творбата“*“, или като „*автор на теория, традиция или дисциплина, в която други книги и автори, на свой ред, ще намерят място*“ – „*трансдискурсивни автори*“; или като „*основоположници на дискурсивност*“, които са „*уникални с това, че не са просто авторите на своите собствени произведения. Те са произвели нещо друго: възможностите и правилата за образуването на други текстове*“. Фройд и Маркс са такива – „*и двамата са създали безкрайна възможност за дискурса*“ (M. Foucault, 1984: 113 – 114).

ЛИТЕРАТУРА

- Апостолова, Г. (2011). *Английският философски текст. Интерпретация и превод*. Издателство БОН.
- Апостолова, Г. (2007). *Прагматика на превода на философски текстове от английски на български език*. Юбилейна конференция на ФКНФ на СУ „Климент Охридски“: „Словото – класическо и ново“.
- Benjamin, A. (1992). *Foreword*, in *The Lyotard Reader*. 3rd ed., Cambridge, Mass.
- Korzybski, A. (1941). *Science and Sanity*.
- Ничев, Ал. (1986). *Предговор към Аристотел, Реторика*, София НИ.
- Odifreddi, P.G. (1899). *Classical Recursion Theory*. 1989 – Vol. 1; 1999 – Vol. 2
- Royce, J. (1899). *The World and the Individual*.

- Стефанов, Ив. (1994). *Коментар върху преводите на проф. Цеко Торбов на Критиките на Кант*.
- Stefik, M. (1996). *Internet Dreams: Archetypes, Myths, and Metaphors*. MIT Press.
- Timev, T. (2006). *Libido Significandi or The Lust for Meaning*. Regent Press, Oakland, California.
- Floridi, L. (1999). *Philosophy and Computing*. Routledge.
- Floridi, L. (2004). *The Blackwell Guide to the Philosophy of Computing and Information*.
- Foucault, M. (1984). What is an Author, in: *The Foucault Reader*. Paul Rabinow.
- Chomsky, N. (2005). *On Nature and Language*. CUP, 3rd printing.
- Church, A. (1933). *A set of postulates for the foundation of Logic*. Ann. Math 34.
- Yablo, S. (1993). *Paradox without self-reference*. Analysis 53, 251 – 252.

REFERENCES

- Apostolova, G. (2011). *Angliyskiyat filosofski tekst*. Interpretatsiya i prevod. Izdatelstvo BON.
- Apostolova, G. (2007). Pragmatika na prevoda na filosofski tekstove ot angliyski na balgarski ezik. Yubileyna konferentsiya na FKNF na SU “Kliment Ohridski”: “Slovoto – klasichesko i novo”.
- Benjamin, A. (1992). *Foreword*, in *The Lyotard Reader*. 3rd ed., Cambridge, Mass.
- Korzybski, A. (1941). *Science and Sanity*.
- Nichev, Al. (1986). *Predgovor kam Aristotel*, Retorika, Sofiya NI.
- Odifreddi, P.G. *Classical Recursion Theory*. 1989 – Vol. 1; 1999 – Vol. 2.
- Royce, J. (1899). *The World and the Individual*.
- Stefanov, Iv. (1994). *Komentar varhu prevodite na prof. Tseko Torbov na Kritikite na Kant*.
- Stefik, M. (1996). *Internet Dreams: Archetypes, Myths, and Metaphors*. MIT Press.
- Timev, T. (2006). *Libido Significandi or The Lust for Meaning*. Regent Press, Oakland, California.
- Floridi, L. (1999). *Philosophy and Computing*. Routledge.
- Floridi, L. (2004). *The Blackwell Guide to the Philosophy of Computing and Information*.
- Foucault, M. (1984). What is an Author, in: *The Foucault Reader*. Paul Rabinow.
- Chomsky, N. (2005). *On Nature and Language*. CUP, 3rd printing.

Church, A. (1933). *A set of postulates for the foundation of Logic*. Ann. Math 34.

Yablo, S. (1993). Paradox without self-reference. *Analysis* 53, 251 – 252.

AN EPISTEMIC VIEW OF THE EXISTENTIAL STATUS AND TRANSFORMATION OF ENGLISH PHILOSOPHICAL TEXTS IN THEIR CULTURAL TRANSCENDENCE IN TRANSLATION

Abstract. The paper is based on a long-time project with my BA and MA classes at the South West University of Bulgaria, where our main concern is the establishment of the levels of significance of the meaningful text features that provide clues for the linguist involved with the translation of different functional types of text. Here, the epistemic approach to the existence and possible transformations of English philosophical texts into semantically equivalent Bulgarian target texts is explicated as a cognitive procedure. The main idea is to trace the steps in the transition of the deep structures of the philosophical text across cultures to form a global database where Bulgarian is able to find equivalent textures of meaning. The English philosophical texts are seen as crucial for the growth of the E-culture of the digital age and their projected existence in Bulgarian is of primary concern for the education of translators.

✉ **Dr. Gergana Apostolova, Assoc. Prof.**
South-West University “Neofit Rilski”
66, Ivan Michailov Str.
2700 Blagoevgrad, Bulgaria
E-mail: geapostolova@swu.bg